

УДК: 930.25(477):[316.774:654.198:070]

М. М. ВАСИЛЬЧЕНКО

МАС-МЕДІА ЯК КАНАЛ СОЦІАЛЬНОЇ КОМУНІКАЦІЇ АРХІВНИХ УСТАНОВ УКРАЇНИ

Розглянуто роль мас-медіа як каналу соціальної комунікації архівних установ України, моделі взаємодії спеціалізованих та неспеціалізованих засобів масової інформації з архівними установами.

Ключові слова: мас-медіа, соціальні комунікації, архівна установа, друковані засоби масової інформації, електронні засоби масової інформації, радіо, телебачення.

Рассмотрена роль масс-медиа как канала социальной коммуникации архивных учреждений Украины, модели взаимодействия специализированных и неспециализированных средств массовой информации с архивными учреждениями.

Ключевые слова: масс-медиа, социальные коммуникации, архивное учреждение, печатные средства массовой информации, электронные средства массовой информации, радио, телевидение.

The role mass media as channel of social communications of archival establishments of Ukraine, model of interaction of specialised and unspecialized mass media with archival establishments is considered.

Key words: mass media, social communications, archival establishment, printing mass media, electronic mass media, radio, TV.

Основним напрямом діяльності архіву як одного з центрів сучасного соціально-комунікаційного середовища є створення сприятливих умов для всебічного користування документами Національного архівного фонду України та використання відомостей, що містяться в них.

Актуальність вибраної теми визначається наступним: аксіологічно стає теза про те, що засоби масової інформації (далі — ЗМІ), мас-медіа (зокрема й електронні) є «четвертою владою» в суспільстві. У процесі поступової трансформації та еволюції функцій архівів у сучасному соціально-комунікаційному середовищі однією з головних стає функція поширення ретроспективної документної інформації серед широкого загалу. Саме завдяки мас-медіа відбувається «спілкування через документи» архівних установ України із суспільством. Також мас-медіа візуалізують діяльність архівних установ, якщо визначати термін «візуалізація» як концепцію. «Візуалізація розглядається як концепція, згідно з якою мас-медіа та інформаційні технології відкривають (візуалізують) широкій аудиторії дії

осіб й організацій, які мають політичну, економічну та культурну владу» [1, С.57].

Мета статті — визначення основних напрямів використання мас-медіа як каналу соціальної комунікації архівних установ України.

Спочатку про терміни. «Мас-медіа — використовується для означення засобів масової інформації (комунікацій): преса, кіно, ТВ, аудіо- та відеокасети, плакати та ін.» [1, С. 190]. Комунікаційний канал можна визначити як засіб забезпечення обміну інформацією зі споживачами (цільові, нецільові). До комунікаційних каналів належать: газети, журнали, радіо, телебачення, пошта, телефон, рекламні плакати (постери), рекламні листи, брошури, буклети, каталоги, проспекти, компакт-диски, Інтернет та ін.

Певні аспекти використання документної інформації Національного архівного фонду розглядаються в підручнику «Архівознавство» [2, С. 287–288]. Про архівну періодику як канал наукової комунікації зазначає відома дослідниця архівної справи І. Б. Матяш: «Каналом наукової комунікації в архівознавстві є архівна періодика — сукупність спеціальних галузевих періодичних (у тому числі й продовжуваних) видань, що виходили (чи виходять) впродовж певного часу і висвітлювали питання теорії та практики архівної справи, документознавства, археографії, розрахованих на співробітників архівних установ, дослідників у галузі історії, джерелознавства, документознавства, архівознавства, учених, аспірантів та студентів цих спеціальностей та ін.» [3, С. 132–133].

Матеріали преси, періодичних та продовжуваних видань архівної тематики, а також матеріали, опубліковані в неспеціалізованих ЗМІ, згодом стають однією з груп джерельної бази архівознавства. Інформація, розміщена на сторінках періодики про досвід роботи архівних установ, про знакові події в життєдіяльності архівів, нові надходження до архівів, підготовку кадрових архівістів, спорудження архівосховищ та архівних комплексів, реалізацію державних програм і виконання законів та ін., є джерелом для дослідження історії, теорії, практики й організації архівної справи.

На офіційному Інтернет-сайті Державного комітету архівів України (Держкомархів України) [4] розміщені періодичні та продовжувані видання архівної тематики [5]. Серед них — науково-практичний журнал «Архіви України», «Вісник Державного комітету архівів України», «Бюлетень Галузевої служби науково-технічної інформації», «Студії з архівної справи та документознавства», «Архівознавство. Археографія. Джерелознавство»,

«Пам'ятки: археографічний щорічник», «Сумський історико-архівний журнал», «Сумський історико-архівний журнал: Науковий журнал з історії та архівознавства України», «Сіверянський архів», «Харківський архівіст: науково-інформаційний вісник», «Архівний вісник: Інформаційний бюлетень Державного архіву Чернігівської області», «Одеські архіви: Інформаційний бюлетень Державного архіву Одеської області», «Русалка Дністрова: літературно-мистецька культурологічна газета», «Харківський

архівіст: Інформаційне видання», «Архивная летопись Донбасса», «Константи: Альманах соціальних досліджень», «Праці центру пам'яткознавства» [5]. Спеціалізовані архівні видання мають непересічне значення для розвитку архівної справи, оскільки саме завдяки їм максимально оперативно та всебічно фахівці дізнаються про поточні новини, нові нормативно-правові документи, їх проекти, наукові дослідження та розвідки, роботу державних архівних служб і послуги, які вони надають та ін. У цьому контексті можна говорити про адресність архівної інформації, тому що спеціалізовані видання орієнтовані на цільову аудиторію дослідників, викладачів, студентів, усіх тих, хто цікавиться розвитком архівознавства як наукової системи та навчальної дисципліни.

Окремо зупинимось на неспеціалізованих друкованих ЗМІ, які іноді (наприклад, з нагоди ювілеїв, знакових дат чи подій) публікують інформацію про архівні установи, архівні документи та ін. Для таких періодичних видань готують добірки документів, довідкову інформацію, документальні нариси, тематичні статті й ін. У добірках документів повністю чи фрагментарно відтворюють певну кількість архівних матеріалів означеної тематики, зазвичай під одним заголовком у предметному чи хронологічному порядку. Публікацію добірок документів супроводжують пояснювальним текстом, що містить їх характеристику, опис історичної обстановки часу створення тощо. Довідкова інформація — представлений у виданні на основі документної ретроспективної інформації матеріал про певну історичну подію, постать. Така лаконічна інформація надає змогу отримати загальне уявлення про факти історичного процесу, культурну спадщину. Тематична стаття висвітлює певну тему (історичну подію, діяльність особи, регіону, окремого підприємства) з широким залученням архівних документів. Більша ефективність публікацій досягається за допомогою використання наочних видів документів: текстових, графічних, фото, карт, таблиць тощо. Добірки архівних документів, довідкова інформація, документальні нариси, тематичні статті та ін., надруковані у неспеціалізованих друкованих та електронних мас-медіа за 2009 р., розміщені на Інтернет-сайті Держкомархіву України [6]. Якщо здійснити короткий статистичний аналіз представлення архівів у друкованих та електронних неспеціалізованих мас-медіа, то виявиться, що ретроспективну документну інформацію, новини з архівних установ та організацій, інформацію про виставки архівних документів та ін. У 2009 р. залучили 137 видань, загальна кількість публікацій становить 370. Тобто вищезначену інформацію про архіви неспеціалізовані друковані й електронні мас-медіа подавали один раз на 2,5 дні, що свідчить про зацікавленість певних кіл громадськості у цій інформації.

Серед друкованих та електронних мас-медіа, а також інформаційних агентств, що найчастіше розповсюджують архівну інформацію у 2009 р., можна назвати такі (у дужках подається інформація про кількість публікацій): «УКРІНФОРМ» (34), «Урядовий кур'єр» (15), «20 хвилин» (15),

інформаційне видання «ЭХО» (10), «Високий Вал» (10), тижневик «2000» (8), «Сумська сотня» (8), «JeуNews» (8), «Новини Закарпаття» (8), УНІАН (7).

Якщо говорити про тематичну спрямованість публікацій, то тут представлені:

- виставки архівних документів (тематичні, до ювілеїв видатних історичних осіб та про визначні події минулого);
- довідкова інформація про публікацію збірників архівних документів;
- генеалогічні пошуки в архівах;
- упорядкування документів архівів;
- розсекречення документів та ін.

Неспеціалізовані друковані й електронні мас-медіа, порівняно зі спеціалізованими періодичними та продовжуваними архівними виданнями, зазвичай мають ширшу аудиторію, що дозволяє залучити до «спілкування» з архівною інформацією в будь-якій формі значне коло громадськості.

Серед каналів соціальної комунікації архівних установ можна назвати також радіо і телебачення. Використовувати документну ретроспективну інформацію можна у формі тематичних бесід, бесід-інтерв'ю, репортажів, прес-конференцій та ін. За масовістю аудиторії цей канал використання має надзвичайне значення. Особливо важливим та актуальним нині є запровадження постійних рубрик про роботу архівних установ України на радіо та телебаченні.

На Інтернет-сайті Держкомархіву України представлені такі аудіофайли: 1) інтерв'ю з першим заступником Голови Держкомархіву України І. Б. Матяш про генеалогічний пошук за архівними документами (радіо «Ера-FM» від 9 грудня 2009 р.), 2) інтерв'ю із завідувачем сектора виставкової роботи ЦДАВО Г.В. Берковського з нагоди 18-ї річниці незалежності України (Українська служба радіо ВВС від 20 серпня 2009 р.), 3) інформація про відкриття спільної українсько-російської документально-книжкової виставки «Повість полум'яних літ Олександра Довженка» в рамках щорічної зустрічі керівників державних архівних служб України, Росії та Білорусі (радіо Свобода, 10 вересня 2009 р.), 4) інформація про відкриття документальної виставки до 350-річчя Конотопської битви (радіо Свобода, 1 липня 2009 р.) [6].

У контексті спільної взаємодії архівів та мас-медіа в сучасному соціально-комунікаційному середовищі доречно згадати про спільні акції. Такі акції можна організовувати у формі інформаційної підтримки (спонсорства) певних проектів архівних установ України. При цьому згода видання на таку співпрацю залежатиме від цільової аудиторії архівного проекту та від того, наскільки видання відоме широкій громадськості. Наступною формою взаємодії архівних установ України з друкованими й електронними неспеціалізованими ЗМІ може стати спільна акція для читачів. Третя модель співпраці — спільний захід, проведений на рівних правах, коли архівна установа та видавництво є співорганізаторами, мають однаковий статус.

Таким чином, мас-медіа є соціально-комунікаційним каналом як за цільовою аудиторією архівних ЗМІ, так і за широким колом громадськості. Також у ЗМІ є одна особливість, на яку слід звернути увагу. Мас-медіа постають, з одного боку, як канал комунікації та носій повідомлень, а з іншого — як аудиторія архівних установ України. Наукові розвідки в цьому аспекті є достатньо перспективними для подальшої розробки. Взагалі нині одним з головних завдань архівних установ України є вироблення та реалізація єдиної соціально-комунікаційної стратегії розвитку в сучасному інформаційному суспільстві. Мас-медіа як канал соціальної комунікації між архівними установами України та суспільством відіграють визначну роль у цьому процесі.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. *Социальные коммуникации (теория, методология, деятельность): словарь-справочник / Авт.-сост. В. А. Ильганаева.* — Х. : КП «Городская типография», 2009. — 392 с.
2. *Архівознавство : Підручник для студентів іст. ф-тів вищ. навч. закладів України / За заг. ред. Я.С. Калакури та І. Б. Матяш.* — К. : Видавн. дім «КМ Академія», 2002. — 356 с.
3. *Матяш І. Б. Методологічні засади й понятійний апарат архівознавства / І. Б. Матяш // Український історичний журнал.* — 2009. — №2. — С.124-134.
4. *Архіви України: Офіційний веб-сайт Державного комітету архівів України [Електронний ресурс].* — Режим доступу: <http://www.archives.gov.ua>.
5. *Публікації на порталі [Електронний ресурс].* — Режим доступу: <http://www.archives.gov.ua/Publicat/publishing.php>.
6. *Архіви у ЗМІ [Електронний ресурс].* — Режим доступу: http://www.archives.gov.ua/Archives/A_u_ZMI.php.

Надійшла до редакції 27.11.2009 р.

УДК 930.251:004

Н. О. СТІЛЕЦЬ

ОСОБЛИВОСТІ ЗБЕРІГАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ДОКУМЕНТІВ В АРХІВНИХ ФОНДАХ

Розглядаються деякі методологічні, технічні, організаційні та нормативно-правові особливості створення архівів електронних документів та автоматизації діяльності традиційних архівних фондів.